

FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING INSON HAYOTIDAGI IJTIMOY AHAMIYATI VA ME'ZONLARI

XASANOV RAJABBOY TO'XSANOVICH

“Milliy tiklanish” demokratik partiyasi Buxoro viloyati kengashi raisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14915832>

Annotatsiya: Ushbu maqolada farovon hayot tushunchasi mazmun-mohiyati, mezonlari va ijtimoiy ahamiyati ochib beriladi, Maqola orqali farovon hayot tushunchasining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar, shuningdek, bu tushunchaning jamiyatning ijtimoiy barqarorlik va adolatga bo'lgan ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Farovon hayot, me'zon, ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy adolat, madaniy rivojlanish, ekologik barqarorlik, ma'naviy barqarorlik.

Farovon hayot tushunchasi insoniyat tarixining qadimiy davrlaridan boshlab, dolzarb mavzu bo'lib kelgan. Bu atama nafaqat individual, balki jamiyatning rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Farovonlik -bu shaxsning yoki jamiyatning yashash sifati, undan bahramand bo'lish imkoniyatlari, barqaror iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanish darajasi bilan o'lchanadi. Bugungi kunda farovon hayot faqat moddiy farovonlikka asoslanib qolmay, balki insonning ma'naviy va ruhiy ehtiyojlarini qondirishda ham alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun, farovon hayot mazmuni keng va murakkab bo'lib, uning shakllanishi ko'plab ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy omillarga bog'liqdir.

Farovon hayotning asosiy mezonlari xususida to'xtaladigan bo'lsak ularni quyidagicha bo'lish mumkin;

-iqtisodiy barqarorlik, ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy tenglik, ekologik barqarorlik va ma'naviy qadriyatlardir.

Yuqoridagi farovon hayot me'zonlari har bir insonning shaxsiy rivojlanishiga va jamiyatda o'z o'rnini topishiga xizmat qiladi. Bularning barchasi farovon hayotning har bir qatlamda muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlaydi. Farovon hayotga erishish nafaqat shaxsiy baxtni, balki jamiyatdagi umumiy rivojlanishni ta'minlash uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratadi. Shu sababli, farovonlikni amalga oshirishda barcha sohalarda bilim, iqtidor, salohiyat uyg'unligi va barqarorligi muhim ahamiyatga ega.

Farovon hayot tushunchasi, mazmun-mohiyati, inson va uning jamiyatdagi o'rni haqida ilmiy adabiyotlarda ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lib xorij olimlari tomonidan turli qarashlar va nazariyalar mavjud bo'lib, o'z davriga nisabat tahlilarga egadir. Masalan asli hindistonlik bo'lgan amerikalik olim Amartya Sen "Development as Freedom" asarida farovonlikni faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan o'lchashni rad etadi va uning o'rniga farovonlikni insonlarning erkinlik darajasi bilan bog'laydi. Shuningdek u inson uchun farovon hayot –bu imkoniyatlar va resurslarga teng kirish huquqi, o'zini ifodalash erkinligi, shuningdek, shaxsiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan resurslarga erishishdir. U farovonlikni faqat boylik yoki daromad bilan cheklanmay, balki jamiyatning umumiy rivojlanishini o'z ichiga olgan tushuncha sifatida tavsiflaydi. Yana bir amerikalik olim Martha Nussbaum "Women and Human Development" asarida, Senning imkoniyatlar nazariyasiga asoslanib, farovon hayotni o'rganishda ma'naviy va ijtimoiy qadriyatlarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Nussbaum uchun farovon hayotning mezonlari nafaqat iqtisodiy omillar, balki insonning ma'naviy ehtiyojlari, shaxsiy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining ta'minlanishi ham muhim ahamiyatga ega. U,

shuningdek, farovon hayotning asosiy omillari sifatida sog'liqni, ta'limni, xavfsizlikni, ijtimoiy tenglikni va ma'naviy erkinlikni ko'rsatadi.

Xulq-atvor iqtisodiyoti sohasiga qo'shgan hissasi uchun 2017-yilgi iqtisodiyot bo'yicha Alfred Nobel mukofoti laureate amerikalik olim Richard Layard esa o'zining "Happiness: Lessons from a New Science" asarida baxt va farovonlikni o'rganishga alohida e'tibor qaratadi. Layardning fikricha, farovonlikni faqat moddiy farovonlik bilan o'lchash noto'g'ri, chunki insonlarning haqiqiy farovonligi ularga berilgan imkoniyatlar, ijtimoiy munosabatlar va ularning ruhiy salomatligi bilan bog'liqdir. U, shuningdek, jamiyatdagi baxtni o'lchashda ijtimoiy tenglik va adolatning muhimligini ta'kidlaydi.

Albatta, yuqoridagi fikrlardan shuni anglash mumkinki farovonlik va uning mezonlari xususda fikrlar qarashlar turlixil farovon hayotning jihatlarini, masalan, iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy tenglik, ta'lim va sog'liqni saqlashni, shuningdek, farovonlikni ta'minlash uchun zarur sharoitlarni o'rganishga qaratilganligini aytib o'tish mumkin. Birgina ijtimoiy falsafada ham yoinki boshqa sohalarda ham farovonlik o'zi ham asosiy mezon sanaladi desak yanglishmagan bo'lamiz.

Olib borilgan tadqiqotlar natijalari farovon hayotning mazmuni, mezonlari va jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq tushunishga imkon berdi. Tadqiqotlar ikki asosiy yo'nalishda olib borildi: birinchisi, farovon hayotning umumiy tushunchasi va mezonlarini aniqlash, ikkinchisi esa, farovon hayotning jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyatini o'rganish.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki farovon hayotning mazmuni keng tushuncha bo'lib, u faqat iqtisodiy yoki moddiy ko'rsatkichlar bilan o'lchanmasligi, balki ma'naviy, ijtimoiy va ekologik jihatlar ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanish o'rinlidir. Ma'lum bo'lishicha, farovonlikning asosiy mezonlari quyidagilardir:

- iqtisodiy barqarorlik;
- ijtimoiy tenglik;
- sog'liqni saqlash va ta'lim sohasi
- ma'naviy va ruhiy salomatlik
- ekologik barqarorlikdir

Farovon hayot tushunchasi insoniyatning eng muhim qadriyatlaridan biri hisoblanadi. Bu atama insonning material va ma'naviy farovonligini anglatadi, unga erishish esa, shaxsiy rivojlanish, jamiyatdagi tenglik va adolatli resurslar taqsimotiga bog'liq. Farovon hayotni amalga oshirish, nafaqat iqtisodiy barqarorlik, balki ijtimoiy va madaniy sohalarda ham ilg'or yutuqlarga erishishni talab etadi. Farovon hayot atamasi ko'p hollarda boylik va mol-mulk bilan bog'lanadi, ammo bu atama faqat moddiy jihatlarini emas, balki ma'naviy va ruhiy farovonlikni ham o'z ichiga oladi. Farovonlik -bu insonning o'z hayotini yuqori sifatda, sog'lom va baxtli tarzda kechirishidir.

Xulosa qilib aytganda, farovon hayot nafaqat iqtisodiy o'sish yoki baxtni ta'minlash, balki ijtimoiy tenglik, ekologik barqarorlik, ma'naviy rivojlanish va madaniy qadriyatlarni hurmat qilish orqali shakllanadi. Bu esa, nafaqat shaxsiy baxtni, balki jamiyatdagi umumiy barqarorlik va rivojlanishni ta'minlaydi. Farovonlikka erishish uchun jamiyat davlat va shaxsning o'zi ham birlikda birgalikda samarali faoliyat olib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. A.Abdullayev Ijtimoiy farovonlik va iqtisodiy barqarorlik: O'zbekistonning o'ziga xos

yo'li. T.2018. -B.39-45

2. F.Ismoilov. Iqtisodiy rivojlanish va uning farovon hayotga ta'siri: O'zbekiston tajribasi. T.2017. -B.87-92.

3. K.Rasulov. Farovon hayot kontsepsiyasi: Mezonlar va zamonaviy yondashuvlar. T.2020. -B.66-69

4. R.Yuldashev Ijtimoiy barqarorlik va farovon hayotning o'zbek modelini shakllantirish. T.2019. -B.111

5. A.Nazarov Farovon hayotning psixologik aspektlari: Jamiyatda ijtimoiy muvozanatni saqlash. T.2021. -B.124-1256.Sh.O'zbekov Iqtisodiy o'sish va farovon hayot: O'zbekiston sharoitida imkoniyatlar va cheklovlar. T.2022. -B.7

6. A.Abdurahmonov Ijtimoiy adolat va farovonlik: O'zbekistonning ijtimoiy siyosati. T.2021. -B.104-105